

ترجمان علوم اجتماعی

در جست‌وجوی روش
سردرگمی در پژوهش علوم اجتماعی
جان لو
ترجمه سید مجتبی عزیزی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

این اثر تر مدهای است از:

AFTER METHOD

Mess in social science research

John Law

Routledge / 2004

سرشناسه: لو، جان

Law, John

عنوان و نام پدیدآور: در جست وجوی روش: سرزنگی در پژوهش علوم

اجتماعی / جان لوا [مترجم] سیدمجتبی عزیزی.

مشخصات نشر: تهران: ترجمان علوم انسانی، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۲۸۸ ص.

شابک: ۹-۰۵-۸۰۹۱-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: عنوان اصلی: After method: mess in social science research.

۲۸۲: همچنین به صورت زیر نویس. - یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۷۳

موضوع: علوم اجتماعی -- تحقیق -- روش شناسی

شناسه افزوده: عزیزی، سیدمجتبی، ۱۳۵۸ - مترجم

شناسه افزوده: زاهدی، سعید، ۱۳۵۷ - ویراستار

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ۴د۴/ل۶۲ H

رده بندی دیویی: ۳۰۰/۷۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۱۸۵۲۸۷

در جست و جوی روش

در رگم - پژوهش علوم اجتماعی

نویسنده: جان لو

ناشر: جهان علم انسانی

ترجم: سببا جنتی عزیزی

سرور ستار: مد زامی

مقابله کننده با متن اصلی: حامد ندیری

ویراستار متن فارسی: سعید زاهد

طراح جلد: علی باقری

صفحه آرا: مهدیه عرفاتی، علی اصغر مالک

ناظر چاپ: امیرحسین ندیری

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

این اثر به پیشنهاد انجمن دانش آموختگان

علوم اجتماعی دانشگاه تهران ترجمه و

با همکاری خانگی متن سین مقابله و

ویراستاری شده است.

ترجمان: تهران، خیابان نجات‌اللهی، خیابان لولک،

پلاک ۴۶، طبقه ۴، تلفن: ۱۸۰ و ۸۸۸۵۴۳۱۴

پست الکترونیک: info@tarjomaan.com

حقوق چاپ و نشر در قالب های کاغذی،

الکترونیکی و صوتی، انحصار برای انتشارات

ترجمان علوم انسانی محفوظ است.

۹	مقدمه مترجم
۱۳	تقدیر و تشکر
۱۷	فصل اول:
	درآمدی بر: در جست و جوی روش
۲۰	روش - می تواند با آشفتگی ها سروکار داشته باشد؟
۳۵	لذت خواندن
۳۶	اس. تی. اس
۳۷	نمای کلی مباحث
۴۱	میان پرده: نکته ها دربارهٔ ربه باوری و خودمختاری
۴۵	فصل دوم:
	فعالیت های علمی
۴۸	ابزارهای ربه و اهمیت
۵۳	دورنمایی از واقعیت
۵۵	پیش فرض دربارهٔ واقعیت
۶۰	پس کرانه
۶۷	پس کرانه رویه شده: ساختن و نساختن واقعیت های متعین
۷۲	یادداشتی دربارهٔ فوکو: موانعی در برابر شرایط امکان؟
۷۳	پوشاندن رد پاها
۷۵	جفت و جور کردن روش
۸۲	میان پرده: یادداشتی دربارهٔ پارادایم ها

۸۷	فصل سوم:
	جهان‌های چندگانه
۸۹	موقعیت‌های مختلف
۹۷	يك داستان واحد
۹۸	تفاوت‌ها در منظر
۱۰۲	چندگانگی، وضع کردن و موضوع‌ها
۱۰۶	یگانگی مجازی
۱۰۸	چندگانگی و فرکتالی بودن
۱۱۴	اتصالات جزئی
۱۱۸	است ای هستی‌شناختی
۱۲۱	میان پرده: نکاتی دربارهٔ دخالت‌ها و سایبرگ‌ها
۱۲۵	فصل چهارم:
	نتایج نیال
۱۲۷	موقعیت‌ها
۱۳۳	تطبیق موقعیت‌ها:
۱۳۷	يك موضوع نامعین
۱۴۱	تغییر شکل، تغییر نام و سیال بودن
۱۴۴	سیالیت‌های معین؟
۱۴۵	میان پرده: نکاتی دربارهٔ بودن و نبودن
۱۴۸	نکته‌ای دربارهٔ بودن، نبودن بیان شده و دیگرانی
۱۵۱	فصل پنجم:
	موضوعات گریزان
۱۵۳	آن چه گفته نشده است
۱۵۶	تمثیل
۱۶۰	ابهام و ناهماهنگی
۱۶۳	بیشه لدبروك
۱۶۵	تصادف به مثابه تمثیل
۱۶۹	گردآوری
۱۷۴	میان پرده: نکاتی دربارهٔ تقارن
۱۷۹	فصل ششم:
	شکل‌های نامتعارف
۱۸۱	مقدمه
۱۸۲	آزمایشگاه دارسبوری سرك

- ۱۸۵ بهت و سادگی
 ۱۹۲ اسلوب‌های نظم‌دهی
 ۱۹۴ گردهم‌آیی کویکرها
 ۱۹۸ طنین بخشیدن
 ۲۰۱ میان‌برده: نکته‌هایی دربارهٔ خلوص و چندرنگ‌بودن

۲۰۷ فصل هفتم:

- تصور و روایت
 ۲۰۹ کاوش عمل
 ۲۱۰ کتاب راهنما
 ۲۱۵ دو وضع
 ۲۲۴ عاملیت و دوگانه‌گرایی
 ۲۲۷ انفصال هستی‌شناختی
 ۲۳۲ شناسایی وضع
 ۲۳۵ میان‌برده: سرمنشأ و واقعیت

۲۳۹ فصل هشتم:

- مع‌بندی: سیاست هستی‌شناختی و پس از آن
 ۲۴۱ مقدمه
 ۲۴۴ واقعیت‌ها
 ۲۴۵ گردآوری‌ها
 ۲۴۹ اهداف
 ۲۵۳ نظم مجدد
 ۲۵۷ خاتمه
 ۲۶۱ پی‌نوشت‌ها
 ۲۷۷ منابع
 ۲۹۱ ضمیمه

مقدمه مترجم

مسئله روش معرفت‌سناسی را غلبه روش در علوم مختلف، از جمله عرصه مطالعات انسانی و اجتماعی، از مسائلی است که در چند سال اخیر دغدغه اینجانب بوده است و از این رو هنگامی که ترجمه این کتاب مطرح شد خیلی زود موافقت کردم. هر چند ترجمه کتاب در این حیطه، به خصوص کتاب‌هایی که هنوز برای بسیاری از کلمات و اصطلاحات آن معادل‌های فارسی شسته‌رفته و صیقل‌خورده وجود ندارد، سخت است و گاهی خالی از اشکال نیست، اما کتاب حاضر را به علت نوآورانه بودن بسیاری از "ب" رویکرد خاصی که نویسنده به روش دارد مناسب دانستم.

این کتاب کوشیده است نگاهی نو و تازه به روش داشته باشد و از آن‌جا که در دانشگاه‌های ما مسئله تفوق روش به نحو جان‌کاهی مشکل‌ساز شده است و ورود این گونه تفکرات، هر چند در بخش‌هایی خالی از اشکال و ایراد هم نباشد، مفید و مؤثر است، سعی شده به گونه‌ای و سخاوتمندانه (اصطلاحاتی که نویسنده کتاب اصرار دارد درباره روش به کار ببرد) نویسنده شمار درباره روش چیزی است که ما امروزه به آن نیازمندیم.

در این مقدمه کوتاه قصد ورود به محتوای کتاب یا ارزیابی مطالب آن را نداشته و ندارم، اما شایسته است در معرفی کتاب به این اختصار از بیان نویسنده آن اکتفا شود که «این کتاب بررسی در مسئله روش است. استدلال کتاب این است که روش در علوم اجتماعی (و نیز علوم طبیعی) به واسطه مجموعه‌ای از چشم‌بندی‌های قرن نوزدهمی و یا حتی قرن هفدهمی اروپایی-آمریکایی‌ها ایجاد شده است. بنابراین روش در فهم و ارائه خود دچار اشتباه است. من در این کتاب نشان دادم که روش مجموعه‌ای کم و بیش موفق از روندهای گزارش‌دهی درباره واقعیت مفروض نیست، بلکه اثرگذار است.

روش به تولید واقعیت کمک می‌کند. روش چنین کاری را آزادانه و دل‌خواهانه انجام نمی‌دهد. روش ترتیبات و نحوه گردآوری چیزها - و تلقی از ترتیبات آن چیزها - را تولید می‌کند که می‌توانستند به صورت دیگری نیز باشند. اما چگونه به چنین چیزی بیندیشیم؟ چگونه از این ایده، که روش مجموعه‌ای تکنیکی (یا اخلاقیاتی خاص) از روندهاست که باید به شیوه‌ای کاملاً مشخص به کار گرفته شود، نجات یابیم؟ چگونه از قانون‌گذاری‌هایی که در کتاب‌های درسی درباره روش می‌شود نجات یابیم؟ چگونه از تلقی‌های کامل‌شده و بسته‌شده موجود از روش خلاص شویم؟ چگونه از قطعیت‌های بدون تردید متافیزیکی اروپایی - آمریکایی فاصله بگیریم؟ در این کتاب من کوشیدم تا مجموعه‌ای از واژگان برای فکر کردن درباره روش، عملکرد و کارکرد آن را تولید کنم. من، با نیروی نویسندگانی در تاریخ و فلسفه و جامعه‌شناسی علم، مفهوم «روش» را توسعه داده‌ام، به‌خندی که نه تنها شامل آن چه اکنون به شکل متن‌ها و تولید آن‌هاست بشود، بلکه شامل سرزمین‌منشأها و به بیانی‌های مخفی آن‌ها نیز بشود.»

از این رو نویسنده کتاب به صراحت بیان داشته است که «من با این خواست که روش‌های علوم اجتماعی جاری امروز - و یا حداقل با سؤالاتی مواجه - سازم آغاز کردم. من بیان داشتم که روش‌های جاری فوت‌ها را فراموش می‌دارند، اما در عین حال دچار چشم‌پندهایی هستند. در طول مسیر تلاش کردم تا نشان دهم که روش‌های جاری مجموعه‌ای خاص از فرض‌های متافیزیکی را پیش‌فرض و وضع می‌کنند؛ فرض‌هایی که می‌توانند (و یا چنان‌که بیان می‌دارم) باید حذف شوند.»

علاوه بر این معرفی بسیار کوتاه، لازم است که خوانندگان گرامی را به چند نکته توجه جدی بدهم:

اولین نکته این است که این کتاب ادبیات خاص روش‌شناسی را در نظر دارد و نویسنده به‌مرور اصطلاحات مورد نظر خویش را وضع می‌کند و در طول متن آن‌ها را اصلاح می‌دهد. چنان‌که در انتهای فصل دوم نیز به صراحت خاطر نشان می‌سازد، برای پیش‌برد بحث خویش درباره روش، نیازمند ایجاد واژگان جدیدی در این باره بوده است؛ واژگانی که متضمن معانی متعارف و مرسوم درباره روش نباشند و امکان بیان مقصود نویسنده از طریق آن‌ها فراهم شود. از این روی یکی از نتایج و آثار چنین کاری آن است که لازم است کتاب به همان ترتیبی خوانده شود که نگاه‌شده است؛ چرا که در غیر این صورت خواننده گرامی از ریشه و معنای یک اصطلاح، که در ادامه متن به کار برده شده است، بی‌اطلاع خواهد ماند. نویسنده خود به صراحت بیان می‌دارد

«در مابقی کتاب من این گزینه غیر متعارف را دنبال می‌کنم. مطمئناً، بخش‌های مربوط به سیاست، و نیز صدق، به حدی جدی است که فکر نکردن به آن‌ها اشتباه است. اما اگر بخواهیم چنین کنیم، دست‌کم دو دلیل نیازمند واژگان بهتری برای سخن گفتن از روش هستیم.» و مشخص است که این واژگان جدید و ایجاد آن‌ها در ترجمه، با مشکل دو چندان مواجه خواهد بود. از این رو تلاش شده است که هرجا نویسنده اصطلاحی جدید را وضع کرده است مترجم نیز از ترجمه‌های متعارف برای آن اصطلاح خودداری کند و با توجه به مضمون و محتوای متن و کاربردهای آن کلمه در سراسر کتاب، معادلی فارسی ایجاد کند و به کاربرد که بهتر بتواند جایگزین آن اصطلاح باشد. امید است که در این کار موفق شده باشم.

یاد تذکر جدی به خوانندگان گرامی آن است که کتاب، همان‌طور که نویسنده آن درباره روش اعتقاد دارد، کمی بی‌سبب که به سرعت خوانده شود. یعنی همان‌طور که نویسنده تأکید دارد که روش باید آرام و آهسته و با تأنی بیش‌تر باشد، این کتاب نیز باید به دقت و با آهستگی خوانده شود. این دقت را بستگی، هم اقتضای محتوای کتاب است و هم مقتضای سبک بیان نویسنده، که کمی تا قسمتی دربارهٔ زبان و ناسمند تأمل است.

از سوی دیگر در موارد فراوانی نویسنده استفاده از شیوه‌های مختلف بر کلماتی تأکید کرده است که توجه به آن‌ها معنای جملات را در ذهن خواننده عمیق‌تر می‌کند. در ترجمه تلاش شده است که به همه این موارد تا حد توان توجه شود. لازم است که خواننده محترم نیز به آن‌ها توجه کند.

شایسته است کمال تشکر را داشته باشم از همه کسانی که همسر من را در شکل‌گیری این اثر یاری کردند. پی‌گیری‌های جدی جناب آقای شادمانی اثری جدی در تأخیر ترجمه و ارائه این اثر برای انتشار داشته است که از این طریق باید از ایشان و دوستان و تالیف‌کنندگان هم‌چنین جناب آقای دکتر محمد نعمتی با مطالعهٔ اثر و پی‌گیری مراحل مختلف آن مشورت‌ها را سپاس آن بودند. در نهایت، ترجمه این کتاب را به همسر گرامی‌ام که آموزگار تقوا و تدبیر است تقدیم می‌نمایم.

سید مجتبی عزیزی

۱۳۹۳